

VOJNI INVALIDI

GLASILO UDR. VOJNIH INVALIDOV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
OBLASTNEGA ODBORA V LJUBLJANI

List izhaja vsakega 25. v mesecu. Posamezna številka 1 Din. — Naročnina mesečno 1 Din. — Rokopisi se ne vračajo. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo — Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Št. Peterska vojašnica.

Maj, simbol vstajenja in nove življenjske moči naj bo vsem vojnim žrtvam zares majniški, poln cvetja in toplote.

S to željo pozdravlja vse čitatelje

Uredništvo „Vojni invalid“.

Jugoslavija v novi zarji

V dvajsetletnico osvoboditve in zedinitve prihajamo.

Dolga je doba in kratka, kakor se pač pogleda. Dolga, ker še nismo duševno osvobodeni vseh starih navad »tradicij«, predrazsodkov, ker je med njima, po stari slovanski slabi navadi, kreg, — skratka, ker se v dvajsetih letih ne da vse urediti, kar se je prej cepilo in vzgojevalo sto in sto let.

Pred dvajsetimi leti... Na bojiščih nastajajo zmaga za zmago. Solunsko bojišče je zmagonosno, Verdun je trdo udaril — — — — —

Velikanska drama srbskega naroda, jugoslovenskega Pijemonta, je triumfalno zaključena pri vходу Princa-regenta in vrhovnega poveljnika, Aleksandra Karadjordjevića v Beograd, na čelu hrabre in mučeniške vojske.

Zagreb, Ljubljana, Maribor, Sarajevo, Split, Dubrovnik, Cetinje in druga mesta spontano, z entuzijazmom, pozdravljajo srbsko vojsko in jugoslovensko divizijo v verigi dinastije Karadjordjevića in narodnega edinstva. Srbska šajkača narodnega vojaštva simbolizira največjo svetinjo v narodu Jugoslovenov.

In narodni zastopniki jugoslovenskega naroda se sestanejo v veliko Narodno skupščino, v razrušenem in opustošenem, ali junaškem Beogradu — in dne 1. decembra proglasijo zedinjeno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev, današnjo Jugoslavijo pod skipetarom (žezlom) dinastije Karadjordjević. Od tedaj je dinastija Karadjordjević narodna dinastija jugoslovenskega naroda. Neprijatelji so se potuhneli, nikjer jih ni, in zato duša naroda govori to, kar čuti. Bratje se objemajo, pobratimstvo živi, veseli, ponosni klici done svobodj in narodnemu zedinjenju. Nova država brani svoje meje na diplomatskem polju v Versajlu,

zahtevajoč reparacije od premaganih držav in neprijateljev, a na bojnem polju se z mečem v roki bore junaki na severnih mejah Jugoslavije-Slovenije, za

Koroško in za Prekmurje. Ti junaki so bili enaki pravljici o kralju Matjažu, ki spi s svojo vojsko v gori Peci, vojaki kralja Matjaža. Niso letale srake po deželi in zato se je prebudil kralj Matjaž in njegove čete so planile in zavzemale Koroško in Prekmurje. To so bile čete kralja Matjaža — Koroški in Prekmurški borci.

Mogočni duhovi in veliki dnevi so bili tiste dni.

Ali — pero se nam zaustavlja — srake so se zopet pojavile po deželi in vojaki kralja Matjaža so morali zopet v goro Peco ter spati spanje s svojim kraljem Matjažem.

Bojevniki so postajali nekaki zajci, vojne žrtve so se pozabljale, če so se pa zganile, so jih klasificirali z državi nevarnimi elementi. — Molk je zavladal.

In danes, ko se svita nova zarja, ko bo uzakonjen invalidski zakon, ki je ogledalo vse državnosti in narodnega

mišljenja državljanov, ko bo tudi Jugoslavija stopila med prve države priznana kladivarjem svojih meja, svoje svobode in svoje zedinitve, ko je stopila na pot velikega Jugoslovena iz 1867. leta, kneza Mihajla, ki je prvi dal pobudo za ustanovitev »Jugoslovenskega carstva«, za Jugoslavijo, si bomo malo ogledali atmosfero, ki je vladala v dobi pred svetovno vojno.

Tednik »Slovenija« je v svoji 16. številki od 22. aprila 1938 prinesel članek, ki je potreben in koristen, da ga v celoti priobčimo. Članek je povzet iz nedavno izišle knjige »Vojna Poncija Pilata«, ki jo je napisal bivši glavni urednik »Berliner Tagblatta«, Theodor Wolf. Knjigo in pisatelja odlikuje njegova sposobnost, stvarnost in mogočnost, da je kot

urednik velikega dnevnika opazoval dogodke in osebe od blizu, ter njegova politična in zgodovinska izobrazba. Dasi Nemeč, ga ni oviralo, da bi naravnost ne pokazal na poglobitve povzročitelje vojne: avstrijske grofe in nemške generale.

Diplomat, ki je zastopal Nemčijo na Dunaju, poslanik pl. Tschirschky, ni bil priljubljen niti na Dunaju niti na kraju svojega delovanja. Zasluge si je pridobil kot državni tajnik v uradu za zunanje stvari, kajti med boleznijo kneza Bülowa se mu je posrečilo, da je pregnal gospoda pl. Holsteina iz raja, pa je pri tem zmagala pač le precej suha birokratična samozavest nad polnokrvno. Na seznamu vzdevkov, ki ga je sestavil Kiderlen, ni bil pozabljen, in Avstriji, ki jim je bil pač pretrd in prerobat, so po svojem poslaniku Szögyényju od časa do časa namigavali, da bi imeli kakega drugega poslanika najmanj prav tako

radi. Toda Viljem II. ga je branil, in tako je bil varen pred puščicami od spredaj in od zadaj. V spisih je poročilo, v katerem je podal gospod Tschirschky prav nazorno sliko o razmerah v haabsburški državi. Potem ko je omenil, da se v generalnem stožeru, v uradništvu in v krogih fevdalnega plemenitstva sramujejo slabosti in popustljivosti avstrijske politike in da opazujejo s skrbjo in začudenjem naraščanje slovanskega vala ter vprašujejo: »Kaj naj postane iz Avstrije?« je opisoval učinek srbskega zmogostva na narodnosti, za katere je trhlil haabsburški plot že dolgo let le še predmet črtenja in posmeha. Čehi so nabrali mnogo milijonov za srbske brate, na spravo ni mogoče več misliti, v vsakem majhnem češkem gnezdu pretresajo javno govore, s katerimi sta nastopila Masaryk in Kramář javno v delegacijah za Srbe, in še se jim ne zde dovolj ostri. V vojni ne bi mogli postaviti slovanskih polkov v prvo vrsto, in v deželni zboru za Bosno in Hercegovino je že vse veleizdajalsko. V Dalmaciji se izjavljajo za Srbe, v Dubrovniku igrajo črnogorsko narodno himno in na Hrvaškem se vrše prav posebno hude stvari. Tam se večina deželne zboru že prav nič ne sramuje zahtevati ločitev od Ogrske. Nekako najbolj pravilne razmere so še v popolnoma nemških pokrajinah, tudi v Galiciji je položaj napet, povsod gine misel enotne države, nerazdružnosti. Klerikalno-konservativni tednik »Oesterreich-Ungarn« je dobro povedal, da je treba med mrtvimi balkanske vojne zabeležiti tudi »Avstrijca«. K Tschirschkyjevemu poročilu je pripomnil Viljem II.: »Le še s krvjo in železom je mogoče nepridiprave ozdraviti«, in v sklepni beležki: »Avstrija je pozabila, da je ni mogoče vladati niti češko, niti poljsko, niti madžarsko, kakor so poskušali, ampak samo nemško!« Ali je potemtakem čudno, če se je zdelo Bärnreitherju, da presoja v Berlinu razmere v sosedni hiši s precejšnjo površnostjo? — Leta 1913. je naraslo v Avstriji število mladih ljudi, ki so se otegnili vojaški službi, na 193.000. Skoraj brez izjeme so bili to pripadniki nenemških rodov, in bile so skrivaj delujoče agenture, ki so pomagale takim osebam, da so prišle neopažene čez mejo. Hkratu so se izredno množile pravde in zasledovanja, ki so bila uvedena zaradi vohunstva in veleizdaje, in pri sodiščih v vseh pokrajinah so se množili spisi zaradi prestopkov zoper varnost države. Med njimi so bila navadna hudodelstva, na

Molile smo — in božji mlin je mlel

Napišem vam zgodbo iz dni človekoljublja in krščanske ljubezni, ki cveti še dandanes v vseh krajih. Zgodila se je v neki fari tam ob Ljutomeru proti vzhodu in severovzhodu, v deželi Medjimurja, v letih, ko gospodari invalidski zakon 1929 s svojim § 42, točko 10, ki govori o »nemoralni«.

Zive v tej fari vojne vdove. Zdaj so že stare žene. Ali takrat, ko so jim obležali možje na bojnih poljanah, so bile mlade žene, zdrave, močne, polne življenja, v starosti 20, 25, 30 let.

Kdo bi zameril, če po bolečinah in solzah za izgubljenim, padlim možem, ko za zakopano srečo in mladostjo, vseeno zopet spregovori življenje in se oglasi ljubezen? Kdo je, ki bi obsodil in sodil? Kdo je, ki bi vrgel kamen?

Nekoč, v tistih dneh, ko je na Jutrovem hodil Učenik, v tistih časih, ko je pozval obtožujoče, ki so tožili žensko radi ljubezni, naj vrže prvi kamen tisti, ki je brez greha, v tistih časih takega člo-

veka ni bilo. Zakaj, vsi so, kakor pravi poročilo, odšli in ženske, ki je ljubila, niso kamenjali.

Od tistih dob pa do danes se pa človeštvo vseeno, četudi moli dan na dan: »Odpusti nam naše dolge, kakor jih mi odpuščamo«, čeravno oznanjuje: »Ne sodite, da ne boste sojeni«, in »odpuščajte, da vam bo odpuščeno«, — od tistih dob pa do danes se človeštvo ni nič spremenilo.

In vendar. Takrat so se bali vreči kamen na žensko, zdaj pa se na vojne vdove niso bali vreči kamna. Zdaj so ga vrgli.

Ne sicer kamna, pobranega na cesti, tega niso vrgli. Ali vrgli so drugačen kamen. Zapisali so na papir, da je ta in ona vojna vdova »nemoralna« in ta papir je šel s pošto k zagrebškemu invalidskemu sodišču. Tam so pa rekli: »Invalidnine, tistih skromnih 88 Din mesečno ne dobi, ker je nemoralna.«

In tisti, ki je vrgel ta kamen, ali je bil brez greha?

Pripovedovale so mi te vojne vdove: »Če sem govorila s kakšnim fantom nekajkrat, če sva šla po cesti skupaj, pa

me je videl tisti človek, je že rekel: »nemoralna«. In izgubila sem invalidnino.«

»A tisti človek,« sem vprašal. »Ali je on brez greha?«

»Kaj je ljubezen greh,« so se začudile. Nato pa rekle: »Štiri nezakonske otroke ima.«

»Štiri,« sem odprl oči. »A ti?«

»Enega.«

»A ti?«

»Nobenega.«

»A ti?«

»Nobenega.«

»Pa vam je odvzeta invalidnina?«

Odvzeta. Ker nas ni pošlatal tisti človek, smo nemoralne, ker smo bile s fanti. Če bi nas pa tisti človek pošlatal, pa bi bilo vse v redu.«

Srd in prezir je bil v teh besedah in v očeh je blestelo.

»Ali božji mlini meljejo,« je rekla ena izmed njih.

»Meljejo? Kje?« sem vprašal.

Nasmejale so se in rekle:

»Vsaj tu pri nas. In molile smo, da bi začeli mleti in Bog nas je uslišal.

»Povejte no, ne razumem.«

In so zadovoljne pripovedovale:

»Tisti človek se je pred kratkim peljal z vlakom. Na lepem mu je pa, ko je stopal v vlak ali z vlaka, ne vemo točno, spodrsnilo. Noge so mu padle na tračnico. Vlak, seve, tega ni videl, in ker je bil v teku, mu je nad kolena odrezal obe nogi.«

»Oh,« mi je zagomazelo po hrbtu. »In živi?«

»O, seve. Mora živeti. Mora, da bo vedel, kaj je to biti invalid. Zdaj sedi v vozičku in ga morajo voziti. Tako, vidite, meljejo božji mlini. Počasi sicer, dolgo smo molile, a meljejo sigurno.«

Osušena, ostarela so lica teh vojnih vdov iz medjimurskih hribov in ravnin, zelo nerodovitnih, in glad jim gleda iz oči.

In videč to, sem pomislil:

Odvzel si jim tistih 88 siromašnih dinarjev — vojna jih je strla, strla je mladost — ali nič ni na svetu, da bi ne doživelo svoje kazni, če se je grešilo zoper človeka.

»Novi invalidski zakon,« sem rekel. »Vam pa bo dal nekoliko več toplote.«

In smehljaj pričakovanja je zbežal po osušenihih licih vojnih vdov. Iv. Vuk.

primer zadeva polkovnika Redla, šefa generalnega stožera praškega voja in prejšnjega šefa volunske službe, ki so ga plačevali Rusi in ki se je nazadnje sam usmrtil, ali prav tako z ruskimi rublji kupljenega poročnika Aleksandra Jandrića, prvega bosensko-hercegovskega pešpolka, in bili so atentati, kakor tisti v Debreczinu, kjer so razstrelili rumunski nacionalisti v protest proti Tiszovi samosilni madžarizacijski politiki, proti jezikovnemu nasilju, pri cerkvenem obredu škofovsko prestolnico, in ko je pustila razletela se bomba narodne svaje številne mrtve in ranjene na borišču. Z nevrasteničnim pohlepom slabotnih, uveljavljati se, in z brezumno avtoritarno domišljavostjo birokracije so uprizarjali sodne igre, v katerih so sedeli častitljivi, priljubljeni zastopniki nemških narodov na zatožni klopi in imeli priložnost, da so samozavestni lahko sami obtoževali vladajoči sistem. V vseh teh pravadah je postala sodna dvorana propagandni oder, in skoraj vse te velike akcije so se končale nesrečno za habsburško vladavino. Bolj in bolj je polnila ozračje nezaupnost, in skozi vasi in mesta, v katerih so prebivali nezanesljivi, se je vlačila sumnja. V tem zraku se je razvijal duh, ki je imel nedolžne kmete in trgovce za izdajalce, spreminjal drevesa v vislice in ki je potem, ko je bil razdejan raj miru, znal oskruniti celo peklo.

Samo še državnik posebno močne volje, ki bi se ne bil dal motiti na potu do svojega cilja, reformator prav velikega formata, bi bil morebiti mogel še držati vkup narazen stremečo habsburško državo in jo rešiti pred razpadom. Ali zdaj, po balkanskih vojnah, je bilo za to že brzkone prepozno. Moral bi bil začeti boj zoper nemško ideologijo in madžarsko samozavest in na drugi strani bi bil stal pred nalogo, pridobiti za praktično rešitev v okviru trajne, čeprav svobodnejše oblikovane zveze narodnosti, ki so že videli, kako se majejo mejniki. To bi bilo samo tako mogoče, če bi bil gasil na srbskem pragu slovansko strastnost, ki se je bolj in bolj prelivala čez mejo in vedno višje naraščala. Zamujen je bil trenutek, ko bi bilo lahko odvrnilo srbsko ljubosumnost z izpolnitvijo sna o pristanu na italijanskega sosedu ob Jadranu. Tisti, ki so na Dunaju in v Budimpešti krmarili usodo, niso bili nobeni naprej gledajoči državniki, ampak v vetru se majajajoče povprečnosti, ali, kakor Tisza, gosposke nature, katerih moštveno vedenje se je dopadalo ljubiteljem viteških razmahov in katerih trmoglavost je uničila mogočnost pravočasne reforme. Od ljudstva spodaj, ki se med sabo niso razumela, so vodili gori v vladno okrožje samo navidezni mostovi, zgrajeni po načinih stare oviralne tehnike. Ljudski zastopniki so imeli izvrstne govore, ministri so dajali običajne gladko opiljene izjave, veliki časniki so objavljali vse z obširnimi razlagami, in v dunajskih kavarnah so jih ocenjevali s tistim vsečim skepticizmom, ki je tam uspeval duhovito, posmehljivo — in pendanti bi utegnili reči: nekoliko prevratno pri mnogih mizah. Ministr. predsednik Stürgkh, ki je bil že dve leti glava dunajske vlade, je spadal k tistim tako imenovanim taktikom, ki se zadovoljno muzajo in se zde samim sebi veliki, če se jim posreči vedno znova, krotiti s puhlim besedovanjem razstrojeni parlament in ki se jim zdi največje politično dejanje podaljšava lastnega ministrskega življenja, brez idej in ciljev. »Priravnava k vsem željam in strujam Schönbrunna, Belvedera, Ballplatz in Budimpešte je bila njegova umetnost in življenjska pot od prvega dne«, pravi Bärnreither o njem. Na Ballplatzu pa, v ministrstvu za vnanje stvari, je sedel grof Berchtold med prepirajočimi se svetovalci in je bil s kavalirskim smehljajem in prikupno vnanjostjo osma gracija, gracija diplomacije. Sprejel je to službo, ki sta jo odklonila grof Goluchowsky in grof Khuen-Hedervary, z aristokratsko ljubeznivostjo, ki ni padala nanjo senca dvoma.

*

Vidimo torej, da je sila slovanstva in jugoslovanstva posebej, bila vulkan, ki je razbila okove, čeprav s potoki krvi in neštetiimi žrtvami, čeprav v paradoksnih oblikah, ko je bil postavljen na bojišču Sloven zoper Slovena — ali vulkanu ne vzdrži.

Zakon hočemo!

13. marca t. l. je bilo v dvorani Zadrufne gospodarske banke zborovanje vojnih žrtev Krajevnega odbora Maribor. —

O tem zborovanju smo na kratko poročali v aprilski številki.

Tovariš Franjo Geč, predsednik Krajev. odbora Maribor je pred polno dvorano in pred zastopniki oblasti, društvo in korporacij — navzoči so bili: polkovnik Džora Čordašič kot zastopnik komande mesta, kanonik dr. Cukala kot zastopnik knezoškofa, zastopnik sreskega načelstva, zastopnik policije, mnogo županov in zastopnikov občin, zastopnik Karitativne zveze, delegat Zveze Majstrovih borcev, zastopnik mestne občine podžupan Žebot in še drugi — govoril:

Kako krivično in kruto je pokosil inv. zakon naše vrste, naj zadostuje le par najbolj kričevih primerov in to: 1. Vojni invalid Pleteršič Ludvik 100% z dodatkom je reducirán zaradi bolezni, ki jo je dobil v Karpatih zaradi prehlada. Ravmatizem ga je tako uničil, da se ne more gibati, stalno leži ali pa se prevaža z vozičkom. Ni bil torej ranjen, nima pravice do invalidnine kljub svoji veliki siromašnosti, zato pa steguje svojo mrzlo roko dnevno na mestnem pokopališču, kjer mu milosrčni ljudje vsaj nekaj dajo, da ne umre od gladi. To je tembolj žalostno, ker ima sicer še sina, ki bi ga lahko sedaj vzdrževal in podpiral, ki pa je sam pohabljen, slaboumen in za vsako delo nezmožen. Zato je revščina temvečja.

2. Stepihar Ferdinand, 80% amputiran voj. invalid, je odšel na vojno polje kot aktivno služeči vojak, bil več let na raznih frontah, kjer je zaradi prehlada in nesnage zbolel, da so mu morali zaradi gnojenja ran amputirati nogo pod kolenom, roko pa v zapestju operirati, tako da so postali prsti negibni, ima 4 nepreskrbljene otroke, ne prejema niti potrebne proteze, kaj še invalidnine, ker je zbolel, torej ni bil ranjen, zato tudi nima pravice do invalidnine in zaščite po inv. zakonu. Ta protezar si mora sam nabavljati in popravljati protezo, akoravno mu pripadajo vsi ortopedični pripomočki.

3. Vicman Jakob, 70% stalni vojni invalid, amputiran, je živel za časa ranjenosti pri svojih starših, po srbskem načinu in pojmovanju v zadruzi, nima pravice do invalidnine, ker plačuje zadruge več ko Din 120 dir. davka. Ali imajo otroci pred polnoletnostjo pravico zahtevati od svojih staršev dedščino? Pri nas so vendar roditelji edini lastniki in posestniki; mi ne poznamo družinskih zadrug. Zato nam tudi ta paragraf dela očitno krivico in odvzema to, kar nam pripada.

4. Vicman Ivan, 60% amputiran vojni invalid, ne dobiva invalidnine, ker je bil kaznovan samo 24 ur iz koristiljublja — nabiral je brez dovoljenja drva —; akoravno je drž. pravdnitvo izbrisalo njegovo kazen, je torej nezakovan, ga zakon ne priznava iz razloga, ker je kazen obstojala, pa četudi je bila zbrisana.

5. Deutschman Ivan je 90% amputiranec, ima prestrel skozi pljuča, ne dobiva invalidnine zaradi obrti, ki je kriva, da plačuje več davka, kakor dopušča zakon. Ker je marljiv in je obrtnik, je zato kaznovan, invalidnina mu po cenzusu ne pripada; bolje bi napravil, če ne bi ničesar delal, pa bi dobival invalidnino. Živel je od zaslužka svoje skromne ščetinarske obrti.

6. Najbolj kruto pa se pokaže socialnost in pravičnost tega inv. zakona pri vojnem invalidu Francu Sternadu. Ta tovariš je imel po prejšnjem zakonu 20% nesposobnosti zaradi poškodbe na nogi, ki se mu je pozneje poslabšala tako, da so mu morali nogo pod kolenom

Vojne žrtve Jugoslavije smo ponosne, četudi v bedi in v nepriznanju, da smo bile vulkan! Nova zarja, ki vstaja, bo nam to priznala!

odrezati. Je siromašen viničar s šest nepreskrbljenimi otroki, ne dobiva sploh ničesar, ker ga je zakon iz leta 1929. črtal in ga ni več priznal za voj. invalida. Ta član me je nešteto krat vprašal, kaj bo z njim, zakaj ne dobiva vsaj proteze, a vsakokrat sem mu moral na največjo žalost odgovoriti: »Ni mogoče po sedanjem zakonu ničesar pomagati, počakajte na nov zakon«, in mož je izražal večkrat svoj obup nad življenjem. Po naši organizaciji spodbujen nestrno pričakuje nov inv. zakon in njegovo upanje je zelo majhno, ker ga je usoda več let kruto varala; ljudem, ki so doživeli le sama razočaranja, je pač težko zbužati novih upov.

Še en primer naj navedem pri vojnih vdovah, ki so rodile nezakonske otroke, to je vojna vdova Maroh Ana, ne dobiva ničesar, ker je s tem zagrešila nemoralno dejanje. Kaj pa stariši, katerim so padli sinovi, dva, trije, celo pet, pa še imajo živečega sina? Tudi tem ne daje zakon ničesar, ker je ta živeči sin dolžan zanje skrbeti, vseeno, četudi je sam siromak. (Med zborovalci veliko ogorčenje, klici: Sramota!) Še celi drugi dan bi Vam lahko našteval enake primere, pa naj zadostuje to, saj vidimo vso krutost, nepravičnost in nesocialnost sedanjega inv. zakona, ki ga vojne žrtve po pravici imenujejo drugo Kosovo, to je Invalidsko Kosovo, in verujte nam, da nam funkcionarjem ni lahko in imamo gotovo najtežjo nalogo, kako tolažiti revne obupane člane, katerim je inv. zakon vzel najmanjšo trohico upanja na boljšo bodočnost.

Velespoštovani gospodje zastopniki! Tovariši in tovarišice!

Pa boste vprašali, zakaj vse to? Pravijo, smo pač radi štednje morali to ukreniti. Ali je to pravično, da se ravno pri najtežjih poškodovancih in pri najrevnejših štedi, ko so bili oni tisti, ki so polagali temelje naši skupni novi domovini in lepi Jugoslaviji? Kje je tukaj narodno obrambni zgled našim naslednjim generacijam?

Že mnogo se je pisalo in govorilo o preskrbi voj. žrtev, kako se postopa z voj. invalidi, voj. vdovami in voj. sirotami, torej o ljudeh, ki so izgubili, kar se ne da in ne more nadomestiti, to je zdravje, ki je največje bogastvo na tem svetu. Skoraj bi rekli, da so bili oni srečnejši, ki jih je smrt takoj pokosila, ker nič več ne trpe in jim ni potreba doživljati zaničevanj in vseh bridkosti po tem krivičnem inv. zakonu. Oni pa, ki smo preostali pohabljeni brez rok, nog, slepi, hromi, kot vidni znaki vojnih grozot in krvoprelitja, pa imamo na sebi poseben znak, ki ga bomo nosili do groba.

In vendar se nam mora priznati vsaj človeka dostojno življenje, saj smo mi bili oni, ki smo zidali naš veliki skupni dom. In naša osvobodena narodna država bi pač morala drugače se oddolžiti za take neprecenljive žrtve! Temelje naše nove domovine so zalili potoki krvi in stoletja smo tuju morali služiti, preden smo si zgradili svoj mogočni dom. Skoraj pa smo pozabili na grozote in nihče ni hotel do danes tako narodno obrambno vprašanje rešiti humano, pravičnega in socialnega, kakor zaslužijo to največji sinovi naše domovine. Naše potrpljenje je priklopelo do vrhunca in mi, ki stojimo na čelu organizacije, smo se zakleli in obljubili, da ne odnehamo, preden nam ne dajo boljšega, novega, pravičnega in socialnega zakona, ki naj bo poznejšim rodovom priča, da se zna domovina oddolžiti svojim žrtvam, kadar bo nastopila potreba, da zgrabijo za orožje in branijo od svojih dedov s krvjo pridobljeno in zgrajeno domovino pred sovražnikom. (Buren aplavz.)

Velespoštovani gospodje zastopniki! Tovariši in tovarišice!

Naš neprestani in močni klic je prišel do ušes odločujočih činiteljev in po polnih 19 letih je, odkar je utihnil vojni grom, da se popravijo nezaslišane krivice, storjene vojnim žrtvam, da obrisejo solzne oči mnogih in da nam dajo vsaj na večer našega že davno smrti zapisanega življenja vsaj v zadnji uri košček kruha, ki ga naj brez velikih skrbi mirno zaužijemo. Zato so današnji dnevi v naši organizaciji sedaj najodločnejši, ko se nam bo priznala skromna odškodnina za naše doprine-

šene žrtve na oltar domovine. Blizu so tedni, dnevi, ko bodo priznani junaki iz Kumanovega, Kajmakčalana, s Soče in Doberdoba. Ti veliki dnevi so torej pred nami.

Prosim Vas vse zastopnike naših slovenskih občin, ki ste s tako lepo gesto in z velikim zanimanjem stali nam s svojo močjo ob strani. Prosimo Vas še zdaj ob tej odločilni uri Vaše pomoči, potrkajte tudi Vi še enkrat na najvišjem mestu, da se uzakonijo naše pravične zahteve in da dobimo res pravičen in moderen invalidski zakon, kakor ga imajo že vse druge države in ki znajo visoko ceniti svoje veterane, kakor so zaslužili. Mi vojni invalidi smo že doživeli toliko razočaranj, pa vendar upamo, da se nam bodo vsaj ob 12. uri naše nade izpolnile.

Nadaljnega razočaranja pa bi ne mogli več prenesti in prisiljeni bi bili pač seči po drugih metodah in sredstvih, da bi prišli do naših človečanskih in božjih pravic. (Buren aplavz.)

Mi pripravljamo našim poznejšim rodovom pot, po kateri naj hodijo, ako bodo tudi oni kdaj klicani na branik svoje domovine. Mi voj. žrtve trkamo na vrata naših občin, župnišč, na vrata naših narodnih poslancev, senatorjev, na vrata narodne skupščine in na vrata kraljevske vlade, na vrata našega najvišjega Protektorja, sina blagopokojnega našega vojskovodje ter prosimo, da se ukine in odstrani nehuman, nesocialen zakon iz leta 1929. Štiri petine naših tovarišev propadajo nepriznani in nezaščiteni, čeprav so tudi ti tovariši doprinesli isti obolus na oltar naše skupne domovine. Naš glas naj slišijo vsi merodajni in naj ne odlašajo več z uzakonitvijo že izdelanega novega zakona. Naše vrste so nestrpljive in ne morejo več čakati, ker nas reducira neizprosna smrt, po kateri ne bomo več potrebovali ničesar drugega, kakor dve deski in križ počez. (Dolgotrajno odobravanje.) Pričakujemo veselega velikonočnega vstajenja, zvonovi naj naznanjajo tudi vojnim žrtvam njihovo vstajenje iz tega obupnega položaja. (Buren aplavz.)

Bojevniki smo!

Vojni invalid iz Gornjih Leskovec pri Rajhenburgu nam piše med drugim:

»Bojevniki smo! Kot invalid sem leta 1919 vzpodbujal naše fante in moze za v boj na koroško fronto, da ohranimo naše meje tam na severu, da bo svoboden Celovec in zgodovinska, slavna naša Gospa Sveta. Sam sem šel med te koroške legionarje kot 75% invalid, ranjen enkrat v Galiciji in enkrat v Romuniji. Moja desna roka je malone mrtva. Seveda, na bojišču me niso več sprejeli, vendar so zato na mojo vzpodbudo šli drugi.

Ali gospodje v naši domovini, ki niso stali v bojnih linijah, gledali so na nas vojne žrtve in še gledajo z neprijaznimi očmi. Zakaj? Ali jim je mar neprijetna svobodna domovina v zedinjeni Jugoslaviji?

Meni so že 1920. leta vzeli vse dokumente in invalidnino. Sem nepriznan.

Za novi zakon se borite! Vsa čast vam. Kajti vojne žrtve so zaslužile, da se jih gospodje, ki imajo odločilne besede v naši domovini, spomnijo in jim priznava, da bi tudi njih ne bilo, če bi ne bilo vojnih žrtev.

Bojevniki smo! Kvišku glave! Kralj Matjaž s svojo vojsko se prebujajo. Še letajo srake po zraku, ali kralj Matjaž se prebujajo.

Vojni invalid in koroški borec.

BOJEVNIKI Z DOBERDOBA IN SOŠKE FRONTE!

Uredništvo »Vojnega Invalida« Vas prosi, da mu pošljete in napišete svoje spomine in doživljaje, ki ste jih preživeli, videli in slišali z Doberdoba in sploh s Soške fronte.

Te spomine, doživljaje in dogodke bomo pregledali in priobčevali. Doberdob ne sme ostati samo slovenskih mož in fantov grob, ampak zgodovinski spomenik junaštva slovenskih polkov, dragocen biser v kroni Jugoslavije.

Pišite!

Z bojevniško-tovariškimi pozdravi

Uredništvo »Voj. Invalida«

Soča — Doberdob

Svetost Slovenska, spomenik velikih dni...

V brošuri »Grobovi tulijo« je zapisano:

»Castitljiv in dostojen kamen v stavbi Jugoslavije so junaki soške fronte. Tu so se slovenski, dalmatinski in bosanski polki borili za svobodo slovenske grude in dokazali svojo slovansko tradicijo neomejenega junaštva. Četudi v avstrijski uniformi — usoda je tako ukazala — so bili kakor jeklo. Povsod se je čutil enoten odpor, enotna volja, da ne prepuste niti pedi slovenske grude sovražniku. Vsi ti bojevniko so čutili, da se na soški fronti bore in umirajo za slovensko grudo, za zemljo jugoslovenskega naroda, akoravno v avstrijski uniformi.

Z gloriolo so ovenčani ti spomini velikih dni.

Z današnjo številko smo odprli posebno rubriko: Soča — Doberdob, in pisali bomo vse, s čemer bomo lahko pokazali na zgodovinsko veličino teh slovenskih krajev.

»Slovenski Narod« je 31. marca t. l. prinesel nekaj s potovanja izpod goriškega neba. In odlomek, tičoč se bojnih poljan teh krajev, priobčujemo danes:

S potovanjem po svetu si razširiš obzorje. Naše meje so ozke, v našem domu je tesno. Komaj imamo vsi za silo prostora v njem. Ker smo tako na tesnem, se predobro poznamo in zato je nam življenje tako težko. Ko pa prestopiš mejo naše mnogo premajhne domovine, zadidhaš svobodnejše in prijetno ti je, da se pomešaš med tuje ljudi, da ni pod nadzorstvom vsak tvoj korak, vsak pogled in skoraj vsaka misel.

Po lepi, večinoma asfaltirani cesti nas je pripeljal naš rdeči konjič iz megle v dolino že cvetočih črešenj in breskev. Tja naprej od Postojne se še vleče gost in pust kraški svet, ko se pa razgrne pred teboj Vipavska dolina, ti začno božati oči zelene livadice in pa pisano pomladno cvetje. A nad vsem tem klijočim in brstečim življenjem lebdi nekaj težkega, mrtvaškega... Radostnih obrazov ne vidiš nikjer. Teško je življenje težaka. Kamnita kraška zemlja mu rodi pičlo, a še to, kar ji iztrga iz trdega naročja, mora prodati poceni, da čisto niti za davke ne zadostuje bori izkupiček.

Gorica ni več Gorica. Zdaj je Gorizia... Stoji še tam, kjer je stala, in molči. Ne molči pa nebo nad njo. Sinje je, s sončnimi žarki zalito, pod njim pa prhutajo jeklene ptice. Mnogo jih je, celi roji. Brne motorji, da se trese zemlja, pojo svojo jekleno pesem in mnogo je povedano v nji. Če znaš prav prisluhniti in če razumeš, kaj govori to jeklo, si razpredeš na tihem dolgo, predolgo povest... Gorica je zdaj Gorizia. A nebo nad njo je še vedno nebo, kakor je bilo in kakor bo. Le pota jeklenih ptic so ga prepredla navzgor in počez, od severa na jug in od vzhoda na zahod, da je zastrto s to gosto mrežo in bi še boga zaman iskalo tvoje oko na tem čudnem nebu. Ni ga več, skril se je za sinji nebosklon, za gosto mrežo poti jeklenih ptic. Zaprlo se je njegovo oko in nič več ne zre na Gorico, ker bi videlo zdaj Gorizio... Jeklene ptice pa pojo svojo jekleno pesem iz dneva v dan, od zore do mraka, da drhte sreča pod njim v plahem pričakovanju, kdaj se obrnejo njihova pota tja, odkoder prihaja luč...

Tam gori na griču nad Gorico pa klesajo dleta pod težkimi kladivi v žuljevih slovenskih rokah zadnje marmorne plošče za veličasten mavzolej mrtvih. Stiri milijone po zatrjevanju enih, sedem milijonov lir po zatrjevanju drugih, bodo zazidali v ta granit in marmor. A kaj so ti milijoni v primeri s katakombami v grobnici trohnečih človeških okostnjakov! Slovenske roke delajo, italijanske oči nadzirajo, 50.000 padlih italijanskih vojakov in častnikov bo počivalo v tej strašni grobnici. Majhen Verdun je to, mnogo manjši, a nič manj strašen, nič manj veličasten v svoji grozoti. Kakor tam nad razruvano in prekopano sveto francosko zemljo so vklesana tudi tu v marmor imena tistih, ki trohne njihove kosti doli v veliki grobnici pod mavzolejem. Sama italijanska imena, nobenega slovenskega ni med njimi. Dolga vrsta jih je, da jih ne moreš prešteti. Po abecednem redu so

razvrščena in neskončna se ti zdi njihova vrsta. Kako neskončna bi bila šele vrsta teh trohnečih okostnjakov, če bi se dvignili iz grobnice in stopili pred svoje morda še živeče, a morda že tudi v zemlji trohneče očete in matere, žene, otroke, sestre in brate!

Italijani izkazujejo vso čast in spoštovanje svojim padlim vojakom, za žive žrte strašnega svetovnega klanja pa skrbe tako, da jim ni treba iztegovati rok in beračiti, kakor jih morajo iztegovati v svojem nezasuženem, po osveti kričečem ponižanju pri nas. Mavzolej mrtvih na griču pri Gorici bo veličasten dokaz, kako znajo veliki narodi v granitu in marmorju ohraniti poznim rodovom spomin na tiste, ki so izkpravili na bojnih poljanah.

J. Z.

»Zbor«, glasilo jugoslov. nacionalnega gibanja, je v svoji 4. številki 21. marca 1938 med drugim, govoreč o brošuri »Grobovi tulijo«, zapisal:

Vsi, ki smo bili v svetovnem vojnem klanju, vemo, da je prišel slovenski narod (menda najmanjši narod na svetu) na soški fronti v najtežji položaj, v maksimum vojne stiske. Ko da se nam je hotela porogati zla usoda, nas je stisnila na tisto zloglasno kršno doberdobsko planoto, ki je po mnenju mnogih izkušenih vojakov doživela višek vseh ogorčenih borb, naporov, trpljenja in izgub vse svetovne vojne (bila je sorazmerno hujša kot Verdun, čeprav so imela na nji prostora manjše množice smrti namenjenih ljudi — saj je bil Verdun grandiozno utrjen z vso rafiniranostjo vojne tehnike; na Doberdobo pa ni bilo silnih utrd, bilo je skoro golo kamenje, na katerem so ležali ljudje v plenu granatam kot na dlan). Doberdob, ta ubogi kos slovenske zemlje, najbolj krvavi žrtvenik naših fantov in mož, je tedaj prehajal v nešteti srditih borbah iz rok v roke.

Tu je naš mali narod, naš človek prišel v najtragičnejši precep. Tu je stal posebno Slovenec pred usodnim vprašanjem: ljubezen do grude, do doma, do rodne jezika ga je kovala k tlom, da je branil oblečen v sramotno suženjsko obleko, v avstrijsko uniformo — v neprestanih borbah na nož vsako ped svoje zemlje. Kajti vedel je, da če jo dobi v pest sovražnik, katerega je sovražil iz dna duše, je nikdar več ne bo dal nazaj. (Zgodovina je to misel potrdila.) Ta zemlja bi bila izgubljena za Slovenijo, pa tudi za bodočo Jugoslavijo, ki je — čeprav nejasno — trepetala v dušah vsakega dobrega in trezno slovansko mislečega Slovenca; če pa bi iz neizmerne mrznje do stoletne tlačiteljice Slovanov — Avstrije izvajal logične konsekvence, bi mu glas krvi in bodočnosti neodoljivo klical, da vrže avstrijsko orožje od sebe in prestopi odločno v vrste nasprotnika; saj se je le-ta nahajal v enem velikem antantnem taboru skupaj s Srbijo, ki je žrtvovala vso svojo državo in odšla po krvavih potih Albanije v emigracijo, da bi rešila čast svoje zemlje, in jo zedinila z ostalimi pokrajini Južnih Slovanov v eno samostojno svobodno državo — v Jugoslavijo!

Utihnimo in prisluhnimo: ali nam ne govori strahotne piramide kosti in lobanj naših padlih bratov v Galiciji, na Ceru, v Dobrudži, v Albaniji, v Judenburgu, v Radgoni, na Ljubljanskem Gradu, na Suhem Bajerju in v graških ječah, na Kajmakčalanu in na Vetreniku, na Soči in Doberdobo samo eno:

...Tu smo mi, ki smo padli za rojstvo, porast in veličino Jugoslavije, vede ali nevede, bodisi da so nas zagrebli v avstrijski, ruski, italijanski, francoski ali srbski uniformi v mrzlo tujo ali toplo domačo zemljo. Mi smo padli zato, da sta vsaj dve tretjini ožjih rojakov in skoro vsi jugoslovanski bratje zaživelu novo narodno življenje v svobodni državi; vi, ki ste ostali živi — ali ne čutite, da Vam je vsak nov dan, ki zažari izza domačih gor, vsaka nova ura življenja — nov dar od nas, ki smo zanje plačali strašno ceno z žrtvijo naše mladosti in življenja, ki smo padli zato — da vi stojite? Zakaj si ne podaste rok, zakaj se ne ljubite, zakaj se zaradi nesmiselnih, malenkostnih razlik sovražite in cepite v razne tabore kot marionete tujih temnih sil, ki so sovražile tako nas, kot vas in vašo svobodo? Zakaj

si v zlobi očitete, da ste nosili razne obleke in znake — ko ste vendar ustvarjali zavedno ali nezavedno vsi skupaj samo eno veliko zgradbo — Jugoslavijo kot obrambno trdnjavo vaše svobode?

Tako govori grobovi...

A kako se dela? Le pogledimo vseh 20 let nazaj in prav ima »Zbor«, ki med drugim pri zaključku tega članka govori:

Vprašamo: kdo bo kaznoval krivce za tako zlobo, nevedno milosti, pa tudi nevedno svobode tiska? Ali morda koncentracijska taborišča, ali morda zakon o zaščiti države, ali morda srd užaljenega narodnega ponosa? Ne, ne! Ti je ne bodo kaznovali...

Kaznovali jo bodo tiste strašne piramide kosti in lobanj borcev, ki so padli, čeprav oblečeni v razne uniforme, vede ali nevede — za svobodo in veličino Jugoslavije! Kaznovali jo bodo tisti vodravni možje, pravi jugoslovanski bojevniko, ki so si pod mrzlo tujo ali toplo domačo zemljo že pred dvajsetimi leti bratsko stisnili roke v ljubezni. To bo sodba in zmaga pravice.

Grobovi tulijo!

Gorje tistim, katerim bodo sodili grobovi!

Vojni invalid z Doberdoba je pa na ta članek v »Zboru« napisal svoj odgovor, ki ga tudi kot donesek k zgodovinskem dnevem razen nekaterih stavkov — kar nam naj uredništvo »Zbora« in dopisnik ne zamerita — dobesedno prinašamo.

V zadnji številki »Zbora« smo čitali v članku pod gornjim naslovom odstavek iz knjige »Grobovi tulijo...«, katero je izdalo Udruženje vojnih invalidov. V tem odstavku je zapisano, da so jedro in jeklo armade na Soči in Doberdobo tvorili polki, sestavljeni iz Slovencev, Dalmatincev in Bosancev. Vsi ti bojevniko pa da so čutili, da se na soški fronti borijo in umirajo za slovensko grudo, za zemljo jugoslovenskega naroda — akoravno v avstrijski uniformi. Pisec omenjenega članka je dostavil: »Vendar je nekdo izrekel to besedo! Izrekel jo je trpin vojni invalid — kdo drugi bi jo sicer mogel izreči?«

Mi vojni invalidi, ki smo takrat krvaveli, da je naša kri kalila bistro Sočo, ali močila sive doberdobske skale, pa pravimo:

Dvajset let smo hodili kot izobčenci po zemlji, za katero smo toliko trpeli in še danes trpimo! Dvajset let je javno mnenje dopuščalo, da nam je mogel vsak vojni zabušant vreči v obraz psovko: »Avstrijakant, zakaj si pa šel v fronto, jaz sem se temu izognil, ker sem čutil patriotsko.« Dvajset let je bilo dostikrat čisto navadno zabušantstvo — pravo junaštvo, — junaštvo pa zločin zoper domovino! Dvajset let so se kazali zabušanti narodu kot najbolj pametni ljudje, ker so se znali odtegniti službi domovine — njeni obrambi! Dvajset let so vzgajali ti »junaki« narod v taki miselnosti — in njih šola je bila temeljita! Prisluhnite po mestih, po trgih in vaseh, po cestah, potih in križiščih prisluhnite in groza vas bo, tako, da boste vzdihnili: »Bog nebeški, ne postavi nas danes pred kako težko preizkušnjo!«

V tistih težkih dneh so stali polki Slovencev, Dalmatincev in Bosancev kot neprodorni zid na Soči in Doberdobo. Vsikdar in dosledno so popustili madžarski polki, dostikrat tudi nemški, le polki Južnih Slovanov so bili kakor jeklo, ob katerem se je razbil vsak sovražni naval. Kdor misli, da je bilo to iz zvestobe do Avstrije in za Avstrijo, se zelo moti in kdor kaj takega trdi, je prav gotovo vojni zabušant. Vojna vihra je divjala na jugoslovanski zemlji in podzavestno je vsak južni Slovan občutil to zemljo, ki ga je s svojo čudovito močjo privlačila in zahtevala od njega, da jo brani. Zakaj tega niso tako občutili drugi narodi?

Kaj bi se bilo zgodilo, da so popustili Slovenci, Dalmatinci in Bosanci? Ali je kdo o tem že razmišljal? Vsa Slovenija bi bila vojno pozorišče, vse bi bilo razrušeno in uničeno, mesta, trgi in vase, in kakšne grozote bi bilo pretrpelo slovensko ljudstvo, koliko bi bilo trpelo na

Meri Duh:

Vojnega invalida-slepca, tožba

Tiha, samotna je vas tam ob cesti, terna, skrivnostna, — odeva jo noč. Sanjavi svit lunin, nežen, srebrni se, sega do zadnjih najrjevnjših koč.

V vetriču sanjajo veje drevesa, pôtok v daljavi nekje žubori; v daljave izgublja se cesta, nãd njó pa tisoče zvezdic gori.

Sameat, osamljen mož stopa po cesti, trudna mu hõja, težak je korãk, s palico tipa oprezno... — Kje sestí?... Revež — ker večni obdaja ga mrak.

Zdajci obstane, obriše pot s čela, dvigne glavó... prisluskuje skrbnó... V daljavo pogled stekleni upira — Mar ni ga nekdo poklical topló?!

»Kje sem? — O, Bog! — Je še daleč od doma?«

Dolgo naj hodim in blodim še sam? Manjka moči, omaguje že noga, hodim po pravi li poti — in kam?

Čutim, da, davno je, davno od tega, kar sem nazadnje vdihaval ta zrak, čutim dih mehki... v srce mi sega... zdi se mi, oh, da zapuša me mrak!

Vidim vasico pred sabo domačo, kakor sem videl jo nekdanje dni, tiha je vas, v mesečino ovita, prav kakor nekda — pred mano leži!

Tu, glej, spomine na leta otroška! Travnike, polja, gozdove zrem spet! Čutim njih vonj in pesmi glas zvoka... Nikdãr takó lep ni zdel se mi svet!

Kraji preljubi, kjer živel sem v miru, kjer mi nezana je bila bolešt! Kraji mladosti, življenjskega viru, kjer sem užival pomladno prelešt!

Prišel je čas nečloveškega klanja, ko ponorél, podivjãl je ves svet, mrzli dih smrti zãvel je čez polja, zãmõril je slednji najnežnejši cvet!

Z doma sem moral na bojne poljane, grênko, bolešno je bilo slovó! Zãdnjikrat videl sem njive zorane, zãdnjikrat videl domače nebó.

Groza, strahota ves svet je objela, krvava družica bila je smrt... Ni me objela, le vid mi je vzela — vračam se slepec izmučen, ves strtl!

Enkrat bi videl rad hišo domačo, travnik cvetoči in gozd za vasjó... Čutim, kakó, oh, s pogledom bi nanje zõpet zãsijalo živo oko!...

Ne, ni mi to dano — vse so le sanje, nič več ne bom videl sonca sijaj, nič več ne bom gledal zvezdic migljanje, vekomaj rožni odcvetel je maj!...

Potnik se zgane — in roka tipaje palico prime in dalje gre spet. Hrbet upognjen je, sklonjena glava... V srcu prokletstvo in joka dregat.

Tiha, samotna je vas tam ob cesti, terna, skrivnostna, — odeva jo noč. Sameat, osamljen mož stopa po cesti, trudna mu hoja... in v duši je noč.

svojem zdravju in svoji morali! Sto let bi bilo treba, da bi se zabrisale zadnje posledice strahotne vojne in narod ne bi bil nikdar več v splošnem tako zdrav kakor je Bogu hvala v svojem jedru zdrav še danes. Radi junaštva Slovencev, Dalmatinskih in Bosanskih polkov pa se je vojno pozorišče omejilo na silno majhen prostor, ki je vsled tega postal pekel. Danes je vsem znano — — — — — kako bi bilo po vojni v nasprotnem slučaju?

In jugoslovanski dobrovljci — bo vprašal marsikdo, ko bo prečital gornje vrstice, — ti so ravnali drugače? Da, oni niso samo junaki, oni so nad-junaki — heroji! Izšli so po večini iz vrst zdrave inteligence, zato je bil njihov nacionalni čut širši, videli so, da jim bo mogoče za osvobojenje južnih Slovanov v srbski vojski več storiti. Po vsem današnjem gledanju pridemo vedno do zaključka, da so bili pri delu za osvobojenje neobhodno potrebni

in da ne bi bilo našega osvobojenja, ako ne bi bili oni zadivili svet s svojim junastvom in herojstvom. Soška fronta je bila pri njihovem delovanju skoraj popolnoma izvzeta. Tudi oni so dobro čutili, da se njihovi ideali tukaj križajo s tujimi interesi. Čitajte njihovo knjigo »Kladivarji Jugoslavije«, tam je vse zapisano, tako lepo, da bi morala dobiti knjiga mesto v vsaki šolski knjižnici.

Preprost vojak je domovino občutil drugače. Kmetski človek občuti domovino na svoj način, on je z zemljo v neposredni zvezi, čuti njen dih in njen vonj, nekako podzavestno občuti, da je zemlja njegova in da je on njen. Ta podzavestni čut je pa, če ga razčlenimo, največja domovinska ljubav. In ta čut je tista gonilna sila, ki je ustvarjala ob Soči in na Doberdoba čudovita junaška dejanja. Samo avstrijski bič ne bi bil nikdar tega dosegl!

Dvajset let je minilo in morala se je roditi misel Zbora, da se je mogla javno zapisati ta resnica. Dvajset let že hodimo vojni invalidi bojevniki od Soče in Doberdoba kot berači in zločinci in nikdo ni čutil potrebe, da javno zapiše besede, ki jih je zapisal »Zbor«.

Hvala, — tega ne pozabimo!

Vojni invalid z Doberdoba.

I tebi hvala, junak z Doberdoba, mili naš borec, kajti nihče se doslej še ni tako poglobil v dušo našega preprostega vojak kot ti. Zrl si z njim smrti v oči in spoznal si ga, kakor ga je spoznal tvoj tovariš, ki je napisal članek, ki ga omenjaš, in ki je, da ti javno zaupamo skrivnost — jugoslovanski vojni dobrovoljec...

Uredništvo »Zbora«.

Naša zborovanja

Ptuj. V nedeljo, 10. aprila 1938, je bilo zborovanje Krajevnega odbora Udruženja vojnih invalidov v Ptuj — občni zbor. V šoli »Mladike«, v veliki dvorani. Zasedlo je dvorano nad 400 vojnih žrtev. Navzoči so bili tudi zastopnik sreskega načelstva, zastopnik Sokola Ptuj, zastopnik sodišča, župan mesta Ormož, zastopnik gasilcev, zastopnik veteranarjev.

Pevski zbor »Cecilije« je zapel pesem »Oj Doberdob«, hčerka vojne vdove pa je deklamirala pesem »Tožba vojne vdove«.

Zborovanje je otvoril in vodil delegat Oblastnega odbora tov. Vuk, pozdravil vse navzoče in poročal o načrtu novega invalidskega zakona. V kratkih potezah je orisal križev pot vojnih žrtev pod zakonom 1929 in ogorčeni medklici so mu potrjevali, da je bil in je to strahoten križev pot žrtev, žrtvovanih za Jugoslavijo. Svetla zarja se kaže z novim invalidskim zakonom, le žal, da gospodje, ki odločajo, ne poznajo, koliko trpljenja je treba pretrpeti sleherno mignuto, bede, gladovanja, bolezni — za vse, kar ni prišlo po lastni krivdi vojnih žrtev.

Izvolil se je nov odbor z notarjem tov. Malešičem kot predsednikom.

V Beograd, na odločujoča mesta, so se poslale zahteve po takojšnji zakonitvi novega invalidskega zakona.

Zborovalci so se razhajali živahno razgovarjaje med seboj in hvalili delo Udruženja.

*

Občni zbor na Bledu. Krajevni odbor je imel dne 10. aprila t. l. v osnovni šoli svoj občni zbor, na katerem je bilo nad 60 invalidov in vdov. Navzoči so bili tudi povabljeni zastopniki: za občino Bled odbornik g. Anton Skumavec, za občino Ribno g. Bernard Franc, starosta Sokola g. dr. Joža de Gleria in predsednik Bralnega društva iz Gorij invalid tov. Jurij Šimnic. Delegat O. O. iz Ljubljane je bil tov. Tomc.

Predsednik tov. Rus Zdravko je v otvoritvenem govoru pozdravil članstvo in goste, se spomnil med letom umrlih, katerih spomin je zbor počastil stoji, razložil, za koliko je organizacija napredovala, posebno po združitvi z organizacijama v Bohinjski Bistrici in Gorjah, tako da ima sedaj 125 članov in članic. Opozarjal je na različna dela, ki jih je storila naša organizacija, zlasti za invalidski zakon, za katerega stojimo v odločilni borbi, ali sedaj ali pa nikoli. Zmagati ali propasti in naj nosijo odgovornost tisti, ki tega ne bi storili.

Tov. Tomc je po primerjanju kričeh odredb in slučajev po invalidskem zakonu iz leta 1929. pojasnil nove zahteve in načrt, ki ga je v glavnem obrazložil, nakar je občni zbor stavil apel na vso javnost, da je skrajni čas spremeniti to maltretiranje.

Zastopnik blejske občine je izjavil, da je ista že podprla akcijo za nov inv. zakon.

Po tajniškem in blagajniškem poročilu in absolutoriju je občni zbor izrazil zahvalo Oblastnemu odboru v Ljubljani in Središ. odboru v Beogradu za res požrtvovalno in neumorno delo za zboljšanje položaja voj. žrtev.

*

Ljutomer. Na velikonočni ponedeljek, 18. aprila 1938, je v dvorani Katoliškega doma zboroval Krajevni odbor Ljutomer. Dvorana je velika, sprejela bi 600 ljudi, ali žal, sneg, ki je padal kakor v decembru, je mnoge zadržal doma. Kajti obleči nimajo kaj, obutev je strgana. Vendar je bila dvorana malone nad polovico zasedena. Prišli so iz Medjimurja, iz krajev Gornje Radgone in Radinec, Sv. Jurja ob Ščavnici in od drugod, z vlakom in po 4 ure peš. Navzoč je bil tudi župan mesta Ljutomera.

Delegat tov. Vuk je poročal o novem zakonu in vse zborovanje je bilo živahno in je pričalo, da vojne žrtve ne povešajo glav, ampak so kot bojevniki pripravljani na vse, da se »Invalidsko Kosovo« enkrat skine iz življenja.

Sprejeti so bili dalekosežni sklepi, kako organizirati vse kraje ljutomerskega sreza. Izvoljen je bil nov odbor in za tajnika tovarišica Cilka Repičeva, kar je znamenje, da bo zdaj Kraj. odbor Ljutomer raztegnil svoja krila preko celega sreza ljutomerskega, kar pozdravljamo.

Dolnja Lendava je zborovala dne 24. aprila t. l. Bil je navzoč delegat O. O. tov. Zore.

Prevalje je zborovalo 24. aprila t. l. in je bil navzoč delegat tov. Tomc.

Od vsepovsod so se poslala pisma v Beograd, da se takoj zakonitvi novi invalidski zakon, točno kakor je predložen.

Neredno prejemanje lista

Slišimo in čitamo pritožbe: Te ali one številke ta ali oni ni prejel. Zakaj ne? Ta ali oni član-naročnik neredno dobiva list. Kakšen tajnik kakšnega Krajevnega odbora se razjezi in napiše: »Sežite v svoje sršenovo gnezdo, preiščite vir teh pritožb!«

Uprava »Vojnega Invalida« ima opravka s 6000 naslovi. Če veste, kaj je 6000 naslovov z različnimi vasmí, poštamí itd., boste razumeli, kakšno delo je to. In če ta ali oni Krajevni odbor napiše pomanjkljiv naslov — kajpada, list pošta ali vrne ali se izgubi — pa je uprava »Vojnega Invalida« kriva. Ko dotičnemu pokažemo, kakšen naslov je poslal, se počese za zatilnikom in reče: »Ne, nisem vedel!«

Zato poslušajte!

1. Vedno pišite natančno in prave naslove in imena svojih naročnikov. Točno vas-bivališče, točno pošto, kakor je uradno zabeležena.

2. Vsako spremembo točno javite najpozneje do vsakega 20. v mesecu. Pozneje prijavljene spremembe in naslovi se za številko, ki izide prvega, ne morejo več upoštevati.

3. Če mi sporočimo na reklamacijo, da dotični list prejema na naslov, kakršen nam je sporočen, a ga naročnik vseeno ni prejel, prepričajte se dobro in verodostojno, če je prišel na dotično pošto. Če je prišel, kam so ga vtaknili?

4. Pri 6000 naslovi pa se lahko zgodi, da se v ekspediciji kakšen naslov izgubi. Ali to so zelo redki slučajji — ali so, ker nikdo ni popoln na svetu in uprava nima samo za ekspedicijo nastavljene moči — v takem primeru pišite, naj se pošlje manjkajoča številka.

Uprava »Vojnega Invalida«.

Ugled vojnih žrtev

Avstrija se je združila z Nemčijo. Nemčija je postala velika — nemški narod z vsemi narečji, je postal eden, ena država.

In pri tej priliki, kakor pišejo listi, in med njimi tudi »Ratni invalid« v Beogradu, je maršal Göring, ko je šel po dunajskih ulicah, zagledal berača, vsega raztrganega, brez desne roke. V levici je držal klobuk in prosil vbogajme. Maršal Göring je stopil k beraču. Ta ni vedel, da je to maršal Göring, in ga je prosil miloščine.

»Kako si izgubil roko,« ga je vprašal maršal.

»V Karpatih, na bojišču, v času svetovne vojne.«

»Res?«

»Res,« je odgovoril invalid in mu pokazal dokumente, res da zamazane in zmečkane, vendar dokumente.

Maršal je gledal. Prepričal se je, da govori berač resnico in da ni berač, ampak vojni invalid.

Zgrozil se je in vprašal:

»Kaj morajo vojni invalidi v Avstriji beračiti?«

Vojni invalid še vedno ni vedel, kdo stoji pred njim in mu je pripovedoval, kako majhna je invalidnina, ki jo prejemajo. Druge možnosti za vzdrževanje pa nimajo in mnogi morajo, kakor on, beračiti.

Maršal Göring je bogato nagradil vojnega invalida in rekel, da bo zdaj to prenehalo in da bodo invalidi preskrbljeni. Kajti beračenje ponižava bojevniško dostojanstvo.

»Nikdar ne bi verjel, če bi sam ne videl, kako vojni invalidi v Avstriji prosijo vbogajme po ulicah. Država, ki s svojimi vojnimi invalidi postopa tako, da so primorani beračiti, ni vredna da obstoji. Njo treba zbrisati z geografskega zemljevida.«

Tudi na velikem mitingu (shodu), ki je bil na Dunaju v nedeljo, dne 27. marca 1938, je Göring med drugim povedal, kakor poroča graška »Montagszeitung« od 28. marca 1938:

Die Kriegsbeschädigten mußten betteln gehen.

Wenn ich früher in das österreichische Land gekommen bin, dann war es für mich immer besonders niederdrückend, zu sehen, wie in diesem Lande die Kriegsbeschädigten betteln gehen mußten. Ein Volk, das seine Krieger betteln läßt, muß selbst eines Tages an den Bettelstab kommen. Wenn heute

noch ein Kriegsbeschädigter in Österreich Not und Elend erleidet, so wird dies von heute ab anders werden und die Fürsorge wird sofort für diejenigen einsetzen, die ihr Leben und ihre Gesundheit einst für ihr Vaterland eingesetzt haben. (Stürmischer Jubel.)

Beležimo vse to brez komentarja. Veseli nas pa tudi, da se je letos v Narodni skupščini in v senatu pri priliki razprave o budžetu in finančnem zakonu govorilo o vojnih žrtvah mnogo več, kakor dosedaj.

Govoril je narodni poslanec Doberšek, ki je orisal razna zavlačevanja invalidskih sodišč, posebno zagrebškega, zamudno poslovanje invalidskega oddelka pri ministrstvu soc. politike in narodnega zdravja, v senatu pa senator in častni član Udruženja, minister na razp. Ivan Pucelj.

Minister dr. Miha Krek je na občnem zboru krajevnice organizacije JRZ, ki je bil v nedeljo 10. aprila 1938 v Mariboru, med drugim poročal tudi o invalidskem zakonu. Med drugim je rekel:

»Zdaj se bavimo z invalidskim zakonom. Lanski dodatek starega zakona nam je dal 11.000 novih upravičencev do invalidskih podpor. Hočemo pa to vprašanje pravično in dokončno rešiti, ker ne moremo dopustiti, da bi bili prikrajšani tisti, ki so za državo žrtvovali vse svoje sile. Take žrtve morajo biti pravično in popolnoma poplačane in priznane.«

K vsemu temu pa je kakor nalašč prigodna pesem vojnega invalida:

Tulijo grobovi...

Tisočero križev je — grobov,
Kjer spe milijoni,
nešteto razmrskanih kosti
po bojiščih še leži!

Tulijo grobovi...

Tisoče je še živih vojnih vdov —
Sirot nešteto —
O, prokletu
invalidov, ki pohabljenih udov,
tuberkuloznih, slepih — še živi...
Kako neki se jim godi?

Bojevniki so bili hrabri nekoč,
za dom, za svobodo se bili...
So li preskrbljeni vsi?
Jih zakon lepo in dobro časti!?...
Ne vidim nikjer invalidskih domov!...
Tulijo grobovi...

Razno

VOJNE ŽRTVE (vojni invalidi in vdove, starši) iz Sv. Jurja ob Ščavnici, Veržeja, Gornje Radgone, Apač in iz vseh krajev ljutomerskega sreza, vpišite se kot člani v Krajevni odbor Ljutomer. Zglasite se v Ljutomeru pri tajnici tovarišici Cilki Repičevi, kjer boste dobili vsa navodila. Oblastni odbor bo v kratkem poskrbel, da bo v Gornji Radgoni, pri Sv. Jurju ob Ščavnici in kjer še treba, recimo v Apačah, poverjeništvu Krajevnega odbora Ljutomer, kjer se bo vsak mesec vsaj enkrat uradovalo.

Oblastni odbor UVI.

KOČEVJE. Vsi člani in članice Krajevnega odbora Kočevje se pozivajo, da poravnajo naročnino za list (in s tem članarino). Če ne, bomo vsakemu, ki dolguje, ustavili s 1. junijem 1938 list in ga izbrisali kot člana. Tudi še neorganizirani vojni invalidi, vdove in starši naj se organizirajo, da potem ne zamude roka za ponovno priznanje, ko bo uzakonjen novi zakon. Odbor K. O. Kočevje.

OBČINA KOROSKA BELA nam piše: Občina ni kriva, če ne more iz svojega budžeta prispevati za kakšen pribojšek vojnim žrtvam preko Krajevnega odbora Udruženja na Jesenicah, čeravno se jo v dopisu v aprilski številki dolži, da noče.

Občina Koroška Bela je vstavila v svoj proračun za leto 1937/38 2000 Din za dobrodelna društva, v katerem je bilo mišljeno tudi Udruženje vojnih invalidov. Toda banska uprava v Ljubljani je s svojim odlokom z dne 4. maja 1937, opr. II.

No. 8993/4 črtala to postavko. In to kljub temu, da je občina predložila prošnjo omenjenega društva, to je Krajevnega odbora Udruženja vojnih invalidov na Jesenicah. Krivda torej ne leži na strani občine, ki z vsemi močmi stremi za tem, da podpre vsako socialno in humanitarno akcijo svojih občanov.

To smo zapisali — čitajte!

Pisarna Krajevnega odbora v Ljubljani je od 1. aprila t. l. dalje odprta za članstvo le v ponedeljek, sredo, četrtek in soboto od 9. do 13. ure. V torek in petek se torej za člane in članice ne uraduje, ker sta ta dva dneva v tednu določena za interno poslovanje in za osebne intervencije.

NAROČILA ZA PREM OG

Člani in članice K. O. Ljubljana se obveščajo, da sprejema društvena pisarna počenši od 1. maja t. l. vsak dan razen v torkih in petkih naročila za premog. Člani se naprošajo, da se z naročili takoj javijo, ker nameravamo letos dobaviti premog že meseca julija, ko je lepo in suho vreme. Tudi se nudi članom in članicam prilika, da lahko naročeni premog do julija odplačajo v obrokih. Opozarjamo pa že sedaj vse naročnike za premog, da se bo isti dobavil le onim, ki imajo članarino in naročnino vsaj za prvo polovico letošnjega leta plačano in ki so tudi naročeni premog do dneva dobave popolnoma plačali.